

Samuel Kollár

Čerenčany

*Dejiny a opis obce,
uverejnené v Solenniách*

*Určenej spoločnosti Malohontskej
v čísle 15 z roku 1823.*

Z latinského origináli preložil Gustav Frák

2004

O polohe územia Malohontu, zameraný na topografický opis obce Čerenčany prednesený na 15. zasadní Malohontskej knižnice dňa 7. októbra 1823 v Nižnom Skálniku Samuelom Kollárom Slova Božieho kazateľom v Čerenčanoch a seniorálnym notárom.

Motto

*Illa placet tellus, in qua res parva beatum
Me facit, et tenues luxuriantur opes.*

*Martialia Epigram,
Libro X. ad Avitum*

*Ten kraj je milý mne, ktorý
mne malému veľké dáva šťastie.*

Martialov epigram, kniha X. Avitovi.

Čerenčany, po maďarsky Cserencsény, po slovensky Čerenčany, sú obec v blízkosti a na severu od mesta Rimavská Sobota. Nazývajú sa obcou, ale na prvý pohľad robia dojem, že sú mestom.

Staré dokumenty zo 14. storočia uvádzajú meno obce „Cherenchen“ – Čerenčen (Konferencia Bray Specimen Hungariae, zväzok I. s. 71). Dokumenty z 15. storočia, konkrétnie decimálne súpisy ktoré sa chránia v seniorálnom archíve, uvádzajú rok 1462 a názov „Csereny“ (Čereň), v dokumente ktorý popisuje majetky hradu Hajnáčka je uvedený názov „Cserenedény“ (Čerenedén) - /Konferencia Nemeckej vernosti vo Veľkom Varadíne v roku 1808/. Vývoj pomenovania obce je týmto objasnený.

Pôvod mena obce

Aj keď sa necítim len bezvýznamným a nie zbehlým v lúštení pôvodu a názvu obci, musím uviesť, že v najstarších dokumentoch meno obce písali „Cseren“ (Čereň), čo prezrádza jeho slovanský pôvod. Najstaršie pomenovanie miestnych obyvateľov bolo „piscationi“ – rybári a z toho, že sa tento názov udržal, usudzujeme, že skutočne boli rybármí. Dosvedčuje to názov

náčinia na chytanie zveriny „Tragula“- vrhacia kopia uviazaná na remienku a „čere“ tragula sa po grécky nazýva αμφιβληδροφ (amphibleson) a po nemecky Sencke. Možno, že tento názov pochádza od pomenovania jednej odrody duba, ktorý sa po slovenky nazýva „Cer“. /Bartholomaeides/ vo svojom diele Notitia Gömörienses / Gemerské poznatky/ ho tak nazýva. Jeho nemecký názov je Rubo Brombeerstaud, maďarský Szederj, český Ostružina, slovensky a rusky Černica a rastie všade na opustených miestach. Tak ho nazýva aj bývalý Slova Božieho kazateľ v Tisovci Matej Šulek. Ja sa však prikláňam k prvému z uvedených názvov, preto, že sa mi zdá pravde najbližším.

Pôvod osídlenia.

Počiatky obce Čerenčany spadajú do veľmi dávnych čias, keď Maďari na tomto území boli ešte neznámi. Dôkazom toho sú starodávne urny a zbrane, ktoré sa okolo osady našli. / Viď Solennia ročník 1822 s. 54 a 55/ /1/ ako aj to, že už v roku 1334 túto obec podľa rozhodnutia kalocskejho arcibiskupa dostal Tomáš de Zechen /Szétcsén/, vojvoda sedmohradský, syn magistra Farkaša z rodu Abba. /Dôkaz viď. v Hierarchii

Uhorska, ktorú napísal Juraj Pray a vydal v Bratislave a Košiciach v roku 1779, časť II strana 71, a Solennia ročník 1822 s. 61-62 ako aj v opise mesta Rimavská Sobota s. 6 a 17./2/.

Pritom je obdivuhodné, že tátó obec a jej obyvatelia pri rôznych ťažkostiah a hospodáriaci na malom chotári, už celý rad rokov až do dnešného dňa sú schopný plniť všetky povinnosti a služby, podobne ako viaceré susedné obce / Sobôtka, Kurinec, Apatová, Jelenec./, ktoré sú väčšie a majú aj väčší pozemkový majetok. Čerenčania majú menšiu výmeru pozemkov a len ich obrábaním si vedia zabezpečiť svoju výživu. Tento stav trvá už dlhé roky a takým aj ostane, nezmenší sa, ale ani nezveľadí.

Poloha a chotár obce, jej podnebie a vzdialenosť.

Obec leží na krásnej rovine na ľavom brehu rieky Rimava. Táto je druhou riekou tečúcou od severu k juhu. Tento rovný terén vytvorila rieka a tomu sa prispôsobila aj výstavba obce. Okná budov postavených na jednej strane rieky sú obrátené na východ a oná z druhej strany rieky sú obrátené na západ. Na severnej strane sú budovy fary a školy a od nich na juh je voľný priestor. Odtiaľto vidíme okolité vršky a na južnej strane

mesto Rimavskú Sobotu a susednú obec Tomašovú, zo severnej strany od Čerenčian po Hrachovo, na vzdialenosť jednej hodiny cesty je päť obcí, ale vidieť z nich len veže, jedine z Hrachova vidno aj budovy, ba aj okná fary. Z východnej strany sú oráčiny a krovie, zo západnej strany sú lúky, lesy a vzdialenejšie pohoria.

Na sever ležia obce Veľké a Malé Teriakovce, na juh mesto Rimavská Sobota a samota Sobôtka, na východ je obec Vyšná Pokoradz a zo západu osada Kľačany.

Do mesta je vzdialosť 4000 krokov, do Veľkých Teriakoviec 1665 siah, do Pokoradze je to pol hodiny cesty a do samoty Kľačany stačí len prejsť cez rieku a na pravom brehu rieky sú už lúky osady Kľačany.

Tá okolnosť, že mesto je tak blízko, poskytuje obyvateľom nemalé výhody. Tých necelých 4000 krokov sa ľahko zdolá a tí, čo išli do mesta niečo si vybaviť, môžu sa ešte v ten deň vrátiť domov. Pritom je aj tá výhoda, že do mesta nevedie len jeden cesta, ciest je viac, aj cez osadu Kľačany cez lúky a oráčiny, lenže za nepriaznivého počasia je tento prechod sťažený a keď stúpne hladina rieky, túto cestu nemožno použiť. Prechod či jednou, alebo druhou cestou je jednak bezplatný, treba však prechádzať oráčinami

a lúkami. V letných mesiacoch je cesta kvitnúcim polom najkratšia a príjemné je prejsť ju aj bosými nohami, takže v lete sa táto cesta príjemne zdoláva. V zime je však táto cesta pomerne ťažšia.

Podnebie v Čerenčnoch je také isté, ako v susednom meste. Nie je vôbec drsné, ako sa to snažia rozširovať obyvatelia niektorých severnejších obcí, celkom je príjemné, niekedy vlhké, hlavne v čase, keď Rimavou preteká toľko vody, že sa vyleje zo svojho koryta a zalieva ulice a záhrady a z hornej i z dolnej strany ohrozujе aj dvor fary a potom, keď už voda opadne, ešte stále sú na okolí kaluže.

Malebne vyzerajú oráčiny ležiace na strane k Malým Teriakovciam a k Rimavskej Sobote a tieto dobrou úrodou splňajú očakávanie svojich majiteľov, naproti tomu pozemky ležiace na svahoch, očakávanie majiteľov už nesplňujú.

Podobne aj lúky. Tie čo sú poniže obce, dávajú veľmi dobrú úrodu a tie povyše obce, pretože trpia nedostatkom vlahy, sú ako oráčiny na svahoch.

Všetka pôda v chotári je vhodná na pestovanie ovocných stromov. Lesy boli blízko obce. Ich klčovaním stali sa z bývalých lesov oráčiny, ale prejavilo sa to negatívne tým, že je málo dreva, takže ho musia kupovať od majiteľov v susedných obciach. Keď si toto Čerenčania uvedomili,

pokúšali sa lesy obnoviť výsadbou, ale čoskoro od toho upustili a začali na tejto pôde zakladať vinice. Dnes pestovanie viniča je pre pestovateľov potešením, pretože jeho plody speňažujú s dobrým ziskom.

Obyvatelia.

Pôvodný obyvatelia obce boli Slovania a tí pomenovali jednotlivé často chotára. Ani s Maďarmi, ani s Nemcami sa nemiešali a udržiavalí svoj dialekt. Istý čas boli tu aj Česi ktorí s domácimi obyvateľmi vstupovali do manželstva. Dôkazom toho je, že dodnes sa tu používajú slová ktoré poukazujú na český pôvod. /Bližšie v správe na XII výročnej schôdzi Určenej spoločnosti Malohontskej, ročník 1820, strana 87.//3/

Pred reformáciou boli obyvatelia Čerenčian, tak ako aj obyvatelia viacerých okolitých obcí príslušníkmi husitského vierovyznania. //4/

História, politika a zemské panstvo

Aj Čerenčany tak ako takmer všetky poddanské obce, prechádzali z rúk jedného zemského pána do rúk druhého a to buď čarou /výmenou/, či deditvom alebo predajom. Ktoré zemské panstvo

Dedictvom

vlastnilo obec v starodávnych časoch, to nevieme. Poznáme len pozdnejšie spoločné osudy a spoločné zemské panstvá Čerenčian a susedných obcí.

V najstarších časoch bol zemským pánom celého okolia kaločský arcibiskup. Zo zachovaných dokladov sa dozvedáme, že už v 12. storočí existoval „Rim Sidok“ / Rimabota/ a „Krem Banya“ /dnešná Rimavská Baňa/. Z toho môžeme usudzovať, že už vtedy existovali Čerenčany. Prvá zmienka o nich je v Diplome, ktorý v roku 1334 vydal Karol I. spolu s kaločským arcibiskupom, bratom Ladislava I. V nej sa uvádzajú, že medzi obcami, patriacimi Tomášovi, vojvodcovi Sedmohradskému, je aj obec Cherchenen – Čerenčen – Čerenčany, /Pozri Spec. hierarchiae Hungariae, časť 11, s. 71/

Rod Tomáša de Zechen vymrel v mužskej linii. Jeho meno dodnes píšeme Szétsény a to podľa mena mesta v Novohradskej stolici. Tento rod pochádzal z rodu Abba, ktorý mal príslušníkov v stolicach Ondrianskej, Tekovskej, Sirmenskej, Kumánskych súdcov ako aj na území kastelána de Hoznuš et de Šolun, vojvodcu sedmohradského a župana stolice de Zonuch /Vyšný Solnok/ okolo roku 1349 a súdcu kúrie spolu s Jánom Albertom zo Svätého Benedikta na Hrone, okolo roku 1474. Uvedenú obec získala bezpochyby Anna

Germanová, manželka Jána, syna Ladislava II. de Zechen /Szétsény/, ktorý pri hrade Zonda zvíťazil nad Čechmi a v roku 1446 zaujal hrad Topolčán. Porazil Jiskru a manželka Jána Országa mala pravnúčku Barboru. Táto sa stala manželkou Ericha, župana zo Salmu a Neuburgu, ktorý mal hodnosť kráľovského komisára pre Malohontskú stolicu. V tejto hodnosti prišiel do Malohontu. Jeho hrad Muráň mal v moci Bašo, ktorého v boji porazil a hrad právom zemského pána zaujal. Na celom okoli obnovil mier a na širokom okoli šíril reformáciu.

Po tomto víťazstve právom dediča tiahol proti hradu Hajnáčka, ktorý zaujal a potom, na začiatku 18. storočia spolu s obcami Selce, Nižná a Vyšná Pokoradz, Mojim, Čoma a Hodejov predal staršiemu Adamovi Vai, vid' Német hívség (Nemecká vernosť), vydaná vo Veľkom Varadíne 1806, s. 196. Tento Vai sprevádzal Františka Rákociho II. pri uzatváraní Sátmárskeho mieru v roku 1711. Túto mierovú zmluvu však Rákoci nepodpisal. Rebelov z vojenskej služby prepustil a majiteľom spomínaných obcí sa stal Rákoci. Aj Vétsejovci, Jekelfaussiovci, Szentimiklóšiovci, Lomothiávovci vlastnili ako zempáni Čerenčany a v poslednej dekáde storočia obec získala urodzená generálka kontesa Alžbeta Berényi, vdova po Jurajovi Luženskom z Lúžnej a Reglice.

Táto v roku 1810 vstúpila do spoločnosti Rimavská Koalícia a je aj dnes akcionárkou tejto spoločnosti. Okrem spomínamej sú tu zemskými páni aj Vétsceovci, Szent Miklósiovci, Törökovi, Jekelfalussiovci a Rákovskovci. Uvedení majú aj dnes v obci svojich poddaných, ktorým rozkazujú. Uvedené rodiny v roku 1798 zaviedli nové urbárske vzťahy, podľa ktorých sa pozemky stali alodiálnymi a tým aj výnosnejšími, pre roľníkov však znamenali poškodenie, pretože ich pozemky boli zaradené do prvej bonitnej triedy v dôsledku čoho museli zemskému panstvu odovzdávať 12 meric obilia.

církvi Dejiny církve Čerenčany

Čerenčany prijali kresťanstvo v tých časoch, keď mesto Rimavská Sobota a okolie. Bez sporu sa tak stalo už pred príchodom Maďarov. Už vtedy, ak nie už prv, mali kostol a kňaza, zemským pánom bol kaločský arcibiskup čiže ak nie skôr tak v 12, alebo začiatkom 13. storočia. Na maľbe kostola, nad oltárom je poškodený, čiastočne zatretý ale čitateľný nápis „Nova villa Anno MCCCCXXXI – 1431/Nová obec roku 1431/. Z toho možno usudzovať, že kostol bol postavený a jedno alebo dve storočia pred uvedeným rokom. V tých časoch sa na maľbách objavujú aj mená.

V tomto kostole, hlavne v jeho strednej časti je viacero malieb s letopočtom i bez letopočtu. Všetko sú to však diela z pozdnejších rokov 1454 až 1606.

Obec už v roku 1462 mala svojho kňaza. Dosvedčujú to decimálne súpisu a jeden takýto nápis obsahuje zmienku o inkvizičnom procese vedenom Petrom Kerepeši, bakalárom vacovskej diecézy a kráľovským verejným ako aj regálnym verejným notárom. V šatni rimavskosobotského kostola, kde sa riešila otázka fary a desiatkou štyroch horných obcí a to Rimavskej Bane, Rimavského Brezova, Hnúšte a Tisovca. Ako svedok sa ho zúčastnil aj „čerenčanský plebán“. Bolo to 23. októbra 1462.

Od kedy mali vlastného kňaza Čerenčany a ich filia Teriakovce, nie je známe, pretože v uvedenom dokumente je ako plebán uvedený Augustín de Tewrek a nevedno, či tento stav trval až do reformácie. Ak mám posúdiť čiastočne odhadom a čiastočne podľa postupu Turkov a veľkých škôd ktoré narobili a veľkého počtu zničených obci, vidím, že proti Turkom sa postavili nielen kňazi okolitých obcí, ale aj kňazi a služobníctvo mesta Rimavskej Soboty.

V tom čase, okolo roku 1550 prijali Lutherovu reformáciu obce Malohontu a o desať rokov pozdejšie aj obec Čerenčany. Pri formovaní novej

cirkve, vzhľadom na to, že obec Čerenčany bola malá a sama by nebola schopná vydržiavať kňaza, stali sa Čerenčany filiou cirkve v Rimavskej Sobote. V roku 1494 keď rimavskosoboťania podľa rady svojich kňazov a docentov zamenili augsburské vyznanie za helvétske, / vid' Štefan Pepich v knihe *Vera imaginum Christianorum defensio*. Bardejov , 1598/ Malohontský seniorát, ktorý sa práve odčlenil od Gemerského seniorátu, sa práve formoval a zvolal konzilium patrónov, na ktorom boli Čerenčany vyčlenené od matkocirkve v Rimavskej Sobote, prehlásené za samostatnú matkocírkve, ku ktorej pričlenili dve filiálne zbyro Vŕké a Malé Teriakovce, ktorej v roku 1598 pridelili kňaza Lauricia Melichantského. Pre túto církev dôležitým je rok 1727, kedy Čerenčania obvinili Vŕkoteriakovčanov, že celú ich úradu /dôchodok/ oni využívajú. Spor bol vyriešený dohodou 5. novembra, podľa ktorej môže každý sväté Bohoslužby navštevovať kde sám bude chcieť. Pozdejšie, v roku 1733 sa vzťahy filiálnych zborov Vŕké a Malé Teriakovce s matkocírkvou Čerenčany upravili tak, že na všetky cirkevné náklady, na faru a školu, budú dve filiálne zbyro prispievať jednou polovicou. Od toho času tá časť rimavskosobotských veriacich, ktorá ostala verná ausburskému vyznaniu, sa pripojila k matkocírkvi Čerenčany a v roku 1711

sa v Rimavskej Sobote utvorila evanjelická cirkev reformovaná. Obec Dúžava, ktorá bola za Imricha Kubínyho, starého otca pána Petra Kubínyho, inšpektora Malohontského seniorátu vyľudnená, sa v roku 1748 pripojila k matkocírkvi Čerenčany. Dokazuje to kalich, ktorý im darovali veriaci. Ako ďalšia cirkev sa v roku 1730 k matkocírkvi Čerenčany pripojil cirkevný zbor v Tomášovej.

Od tohto času majú Čerenčany svojho kňaza a až do našich čias je táto cirkev bezpečná a na prvý pohľad je jasné, že je v dobrom stave, žiadne nepriazeň, ani nedostatok a zvlášť ani nebezpečenstvo našich čias jej nehrozí. Kňazi tejto cirkve až do dnešných čias tak v matkocírkvi, ako aj vo filiálnych zboroch nažívajú v svätom pokoji.

Prvým kňazom, ktorý bol po tomto usporiadani, bol Kristián Doležal. Nastúpil v roku 1768 vo filiálnom zbere Veľké Teriakovce, ktoré do roku 1772 boli pod správou kňaza z Rimavskej Soboty, Bohoslužby odbavoval aj v Tomášovej a v Rimavskej Sobote a od roku 1775 aj v Dúžave. Medzitým sa však zistilo, že Doležal nemal mandát na vykonávanie úradu Veľkých Teriakovciach. Bol preto obžalovaný. Pred prejednaním tejto žaloby bol však Doležal milostivým rozhodnutím kráľovskej rady zpod

žaloby osloboodený a v roku 1772 bol aj na Generálnej stoličnej kongregácii verejne rehabilitovaný, avšak s tým upozornením, že ak sa v budúcnosti dopustí trestného činu, bude úradu pozbavený.

Vo veci čtôly boli veľkoteriakovčania poplatný rímskokatolíckemu plebánovu v Rimavskej Sobote. Cirkevné úkony, ako krst, sobáše smel čerenčanský kňaz vykonávať len v matkocírkvi, vo filiálnych zboroch tieto úkony vykonávať nesmel. Takýto stav trval až do 1. marca 1748, kedy z cisárskej milosti bolo evanjelickým kňazom povolené tieto úkony vykonávať aj vo filiálnych zboroch, avšak od platenia čtôly rimavskosobotskému rímskokatolíckemu plebánovu boli osloboodený až 14. júla 1791.

Filiálny zbor Dúžava bol pridelený k Čerenčanom a čerenčianski kňazi mali právo aj tu vykonávať cirkevné úkony. Toto platilo od roku 1786, kedy podľa Tolerančného ediktu Dúžava bola pridelená k rimavskosobotskej církvi.

Vo vzťahoch filiálnych zborov Veľké a Malé Teriakovce s matkocírkvou sa vyskytli rôzne nezhody. V prvom období, okolo roku 1598 sa každá cirkev starala o svoj kostol a dcérocírkve neboli povinné prispievať na kostol v matkocírkve a to ani na jeho výstavbu, ani na opravy. V prípade, že sa medzi matkocírkvou a filiálnym

zborom vyskytli sporné otázky, rozhodoval kňaz. Ten bol povinný dodržiavať dohodu, že dve nedele za sebou bude slúžiť v matkocírkvi, tretiu nedelu vo filiálnom zbere Malé Teriekovce a vo Veľkých Teriakovciach len v tretí deň výročných a iných sviatkov. Pozdejšie, 30. decembra 1784 došlo k zmene v tom zmysle, že kňaz dve nedele za sebou slúži v matkocírkvi, tretiu nedelu v Malých Teriakovciach a štvrtú nedelu vo Veľkých Teriakovciach.

Prispievanie na spoločné náklady sa upravovali v jednotlivých obdobiach rôzne. Prvou povinnosťou všetkých troch cirkevných zborov bola výstavba fary a školy. Roku 1733 sa cirkevné zbyry dohodli na tom, že ako prvú stavbu vybudujú v matkocírkvi faru a náklady budú hradit spoločne. Túto dohodu však seniorát 25. apríla 1754 zrušil. Cirkevné zbyry však 30. decembra 1784 znova potvrdili platnosť dohody z roku 1733 o hradení nákladov na stavbu fary a školy v Čerenčanoch s tým, že náklady na stavbu a údržbu budov budú prispievať takto: matkocírkev polovicu nákladov a filiálne zbyry Veľké a Malé Teriekovce tiež polovicu. Pozdejšie však, vzhľadom na to, že filiálne zbyry Malé a Veľké Teriekovce si vybudovali školy z vlastných prostriedkov a aj udržujú ich z vlastných prostriedkov, uvedená dohoda sa

nedodržiavala. Za tohto stavu dva cirkevné zbory predložili na dištriktuálnom konvente v Rimavskej Sobote v roku 1816 žiadosť, aby boli zbavený povinnosti prispievať na stavbu školy. Konvent túto ich žiadosť uznal za oprávnenú a 19. júna toho istého roka obidva filiálne zbory povinnosti prispievať na školu v Čerenčanoch, zbavil. Od tohto času si každá cirkev náklady na školu hradí sama. Čo sa týka nákladov na faru, na tieto sú dva filiálne zbory povinné prispievať tak na výstavbu ako aj na údržbu podľa spomínamej dohody.

Slova Božieho kazatelia v Čerenčanoch

1/ Laurencin Malechovský od roku 1598. Jeho meno nájdeme v dokumente, podpísanom jeho vlastnou rukou, ktorý sa nachádza v archíve cirkevného zboru Veľké Teriakovce a má dátum 19. marca 1609. Na dokumente je aj jeho pečať s textom: „Pro lepšije Svedomja y pečať svoju som pritisol.“

2/ Ján Huszty. Tento seniorálne zákony podpísal v hrachovskom kaštieli dňa 19. apríla 1617. Kňazom bol do roku 1619.

3/ Georg Štubnesis od roku 1619 do roku 1639.

4/ Michal Klementis od roku 1639 do svojej smrti v roku 1655.

5/ Juraj Krišpini Sásky. Za kňaza prišiel z hrachovského rektorátu v roku 1656 a zákony podpísal 26. mája 1656. Farárom bol do roku 1666, ale tu ešte býval jeden rok ako súkromník.

6/ Andrej Bodovinus od 16. novembra 1666 do augusta 1669.

7/ Juraj Faško z tisovského rektorátu. Do Čerenčian za farára bol povolaný v roku 1669, zákony podpísal 18. februára 1670 a úrad zastával do roku 1678.

8/ Juraj Loktsány, ako banskobystrický exulant v Čerenčanoch nastúpil v roku 1678 a účinkoval do roku 1684 a zatým tu býval ešte jeden ďalší rok.

9/ Martin Levkonides nastúpil v roku 1684, predtým bol učiteľom v Hnúšti. Tu účinkoval do roku 1688 a zatým ešte jeden rok tu býval.

10/ Juraj Szandanus nastúpil v roku 1688. Predtým bol farárom v Polome. Zákony podpísal 6. júla 1689 ako kňaz pokorádzko-čerenčanský a obidve tieto církve spravoval do roku 1691.

11/ Juraj Lovtsány, ako čerenčanský kňaz bol inkorporovaný 19. júla 1691 na kongregáciu v Tisovci. Slúžil do roku 1694.

12/ Pavel Kolba, bol kňazom v Tepličke v Spišskej stolici a čerenčianskym kňazom sa stal 15. júna 1694, keď podpísal zákony. V roku 1698 odišiel do Poltára.

13/ Ján Cabanius, čerenčanským farárom bol 15. júna 1698 až do roku 1704, kedy čerenčanskú cirkev opustil.

14/ Samuel Čoklic bol učiteľom v Rimavskom Brezove a ako farár v Čerebčanoch nasúpil v roku 1704. Pôsobil tu len dva roky a v roku 1706 odišiel na Krokavu.

15/ Andreaj Kirinyi bol učiteľom v Rimavskej Bani a do Čerenčian ako knaz nastúpil na doporučenie Palárika z Banskej Štiavnice 2. mája 1706. Za člena seniorátu bol prijatý na kongregáciu v Tisovci. Účinkoval tu do roku 1711.

16/ Pavel Kolbáni , aj tento tak ako kolba, uvedený pod číslom 12 vrátil sa z exilu a povolaný bol za knaza do Čerenčian. Tu slúžil do 12. septembra 1713, kedy odišiel do filie Malé Teriakovce, kde aj zomrel, 16. mája 1622.

Poznámka: Pochovaný je v sakristii kostola v Malých Teriakovciach. V deň jeho pohrebu boli veľké horúčavy a taká suchota, že zem bola všade popraskaná. Za pohrebu dievčatá stáli v kostole pri oltári, ale v ten deň museli z kostola vyjsť, lebo horúčavu nemohli vydržať. Podobne aj pochovávajúci knaz nemohol horúčavu vydržať a musel si čierny odev vyzliecť.

17/ Tobiáš Hrebenda, tiež exulant, v Čerenčanoch nastúpil 1. decembra 1713 a zomrel ako 59 ročný v roku 1720.

18/ Matej Kolbányi, syn Pavla, bol učiteľom v Hnúšti a v Čerenčanoch ako kňaz nastúpil 25. novembra 1720. O rok, odišiel do Cinobane.

19/ Samuel Bubenka, bol učiteľom v Hrachove a v Čerenčanoch ako kňaz nastúpil 27. marca 1722. V roku 1727 bol povolaný do Cirkve Ochtiná.

20/ Martin Krištof Kolbányi bol učiteľom v Kokave a ako farár v Čerenčanoch nastúpil v roku 1727. Seniorálne zákony podpísal 4. mája 1729 a v roku 1730 bol povolaný do Ochtinej.

21/ Matej Bahil, ako farár v Čerenčanoch nastúpil v roku 1730. V roku 1734 bol prešovskou slovenskou církvou poverený funkciou profesora. Tento významný muž svoje diela vydával v Prešove u Teodora Hybla. Jezuiti ho však uväznili. Píše to Cypriani vo svojej knihe "Naučení o původu a zrústu papežstva", vydané vo Wittenbergu v roku 1744, ako aj v knihe „Srdečné napomenutí k vystříhání se papežstva“, vydané taktiež vo Wittenbergu v roku v roku 1745 na vďačnú pamiatku toho, že šťastne vyviazol z toho, keď ho vyhodili z okna a musel opustiť vlast.

22/ Juraj Bahil, brat otca predošlého. V roku 1734 bol zo školy v Hrachove povolaný a 17. septembra tohože roka nastúpil v Čerenčanoch. S touto církvou sa rozlúčil v roku 1736 a žil ešte

- 16 rokov vo veľkej biede v Klenovci, odkiaľ ho v roku 1760 povolali za učiteľa do obce Pila.
- 23/ Juraj Stephanides, bol učiteľom v Pondelku, odkiaľ bol 30. júna 1739 povolaný za farára do Čerenčian, kde slúžil do 15. decembra 1762, kedy zomrel vo veku 64 rokov. Tento, ako prvý v Čerenčanoch, začal viesť matriku.
- 24/ Ján Major, do Čerenčian prišiel v roku 1763 z církve Oždianskej a v roku 1764 odišiel do Slavošoviec.
- 25/ Martin Doleschal /Doležal/ do Čerenčian prišiel z Hnúšte v roku 1764 a tu v roku 1775 zomrel.
- 26/ Andraj Paschko /Paško/ bol učiteľom v Ratkovej a v roku 1776 prišiel za farára do Čerenčian, kde 14. marca 1780 zomrel na tuberkulózu.
- 27/ Pavel Salay, ako učiteľ v Hronseku bol v roku 1780 povolaný do Čerenčian. Pôsobil tu 4 roky a 12. marca 1784 odišiel späť do Hronsku.
- 28/ Ján Lehocký, bol učiteľom v Hrachove, odkiaľ bol povolaný za farára do Čerenčian v roku 1784 a 16. júla 1803 ako chorý na apoplexiu /výron krvi/ odišiel do Tomášovej, kde dňa 1. októbra 1803 zomrel. Pochovaný bol v Čerenčanoch.
- 29/ Samuel Kollár, pôsobil 12 rokov ako profesor na gymnáziu v Ožďanoch a za farára do Čerenčian prišiel 17. júla 1803.

Učitelia čerenčianskej školy

Učitelia boli do úradu uvádzaný takisto, ako farári, ale mená všetkých sa nám nezachovali. Za Sextyho vizitácie v roku 1624 je zapisané, že tu bol učiteľ, ale jeho meno nie je zapisané.

- 1/ Prvým učiteľom, meno ktorého je v protokole zapisané, bol Michal Florides v roku 1660.*
- 2/ Jakub Derega, čili Durenka, pôsobil od roku 1668, ale v roku 1674 musel odísť do exilu / Seniorálny protokol A s. 219, bod. 2/.*
- 3/ Jakub Fabricius 1693.*
- 4/ Ján Subsilváni bol učiteľom od roku 1708 do 1714.*
- 5/ Juraj Subsilváni alias Podhradský, brat predošlého, pôsobil od roku 1751 do roku 1766.*
- 6/ Daniel Subsilváni, syn Juraja, pôsobil v rokoch 1755 – 1766.*
- 7/ Ján Palacka od 24. novembra 1766 do roku 1785.*
- 8/ Ján Palacka pôsobil od 24. novembra 1785 do 4. mája 1786.*
- 9/ Štefan Urbanyetz /Urbanec/ od 11. júna 1786.*

Zlé osudy obce

S takou istou nepriazňou osudu, s akou zápasilo mesto Rimavská Sobota, musela zápasíť aj obec Čerenčany. Aj tu sa zachovali povesti o Tartároch, lebo aj taký tu podľa zachovaných spomienok boli, ale radšej sa zmienime o boji, ktorý sa odohral za kostolom, po ktorom farská záhrada bola plná ľudských kostí a úlomkov striel a tieto sa tu nachádzali aj v pozdnejších časoch. Nový cintorín, ktorý je nad kostolom asi 500 krokov vzdialený, bol kedysi tiež ochranným násypom ohradený.

Aj Husiti tu boli, miestni obyvatelia ešte aj dnes používajú viaceré české slová a na kostoloch sú namaľované kalichy, čo tento údaj tiež potvrdzuje. Zo susedného hradu v Nižnom Skálniku ich vyhnal až kráľ Matej v roku 1449. O ich prítomnosti svedčia aj zničené obce ako aj to, že do roku 1462 mali tu vlastného knaza, ktorý sa na listinách podpisoval Štefan de Czeren /Čereň/.

Obec viackrát napadli aj Turci, ktorí cez obec prechádzali do svojej pevnosti Sobôtku, ktorú vybudovali filakovský Turci, čím sa Čerenčany stali ich susedmi. V rokoch 1553 až do 1560 Sobôtku Turci opevnili trojradovým ochranným múrom s pozorovacou vežou. Po bitke u Szikszó v rokoch 1558 - 1559 však Turci túto pevnosť

museli opustiť a obsadili ju Bebekovci, Magóci, Ján Sárközy, Juraj Szitszán a Gašpár Putnoki. Aj tito museli pevnosť v roku 1593 opustiť a dobyli ju Tiffenbach a Štefan Drugeth z Humenného. V týchto bojoch Turci mali veľké straty, vyše 400 mužov. Ale ani tým turecké jarmo neprestalo a Turci sa stali ešte divokejšími a voči miestnym obyvateľom ešte bezohľadnejší, zaťažovali ich čoraz väčšími ľarchami, zvyšovali ročne platene poplatky a keď sa obyvatelia stňažovali u jágerského bašu, ani ten im pomôcť nechcel. V roku 1632 vzali Turci pod svoj protektorát aj mesto Rimavskú Sobotu a turecký útisk sa ešte zväčšil. Čerenčania sa odhodlali proti Turkom postaviť. Dňa 13. februára 1693 vypukol v Čerenčanoch odboj proti Turkom. Výsledkom však bolo, že viacerí kresťania v boji padli a mnohí boli zajati a odvlečení do zajatia. Medzi zajatými bol aj Gašpár Jánoky, ktorého odvliekli najprv do Jágru, potom do Budína a odtiaľ do stoličného Belehradu. Tu sa Jánoky zo zajatia vykúpil zaplatením 6800 toliarov.

V roku 1693 bolo územie Malého Hontu už hodne vzdialené od územia ktoré ovládali Turci. Súdnu právomoc tu vykonávala Ostrihomská kapitula, ktorej však museli podľa dohody podpisanej dňa 2. mája 1693 Ondrejom Péterfim, Zigmundom Ordódym a Michalom Kovatsitsom

platit' každé dva roky ako výkup z desiatku sumu 400 zlatých a titulom nájomného 70 zlatých. Originál tejto dohody je uložený v archíve Dikálnych súpisov pod číslom 2.

Návšteva u kniežaťa Rákociho

O nič lepší neboli osud obyvateľov za Rákociho povstania, pretože aj jeho vojská pustošili nielen úrodu, ale aj obce, kostoly a iné cirkevné budovy. Tento útlak už obyvatelia Čerenčian už nemohli znášať a vybrali sa osobne ku Františkovi Rákocimu ktorý sa práve zdržiaval v Tokaji. Keď ich prijal, žiadali od neho písomné rozhodnutie, že jeho vojsko ich nemá utláčať. Žiadané rozhodnutie bolo im vydané dňa 7. novembra 1703. /Poznámka: Rozhodnutie je v maďarskej reči/

*My, hornovadánsky knieža
a hlavný župan Šarišskej stolice*

František Rákoci

dávame na vedomie každému, koho sa to dotýka všetko to, čo tento náš list obsahuje. Ved' Hospodin našu drahú vlast' a národ osloboďil spod cudzieho, nás utláčajúceho jarma a tŕžkého utrpenie života a zo dňa na deň robí nás šťastnejšími. My sme to pochopili a postavili sme sa do radosť bojovníkov za oslobodenie. Tak to

urobili aj obyvatelia Čerenčian a dostavili sa k nám do tábora, aby nám prejavili lásku a oddanosť a vernosť vlasti a žiadali od nás protekčný list ktorý by zaručoval slobodu im osobne ako aj ich majetku. Ich žiadosti sme uznali za správne a všetky ich práva týmto ochranným listom, našou pečaťou opatreným potvrdzujeme a súčasne prikazujeme dôstojníkom jazdeckých ako aj peších vojenských útvarov, aby obyvateľom spomínamej obce ani ako jednotlivcom ani pri práci na poli, tým viac v kostole a škole a na ich nádvorí, sami nespôsobovali žiadnu škodu rabovaním a aby toto zakázali aj vojakom pod ich velením postaveným. Kto by tento rozkaz porušil a vzdor zákazu spôsobil uvedenej obci a jej obyvateľom škody na majetku, robil by tak proti tomuto ediktu a postihla by ho podľa zákona trvalá odplata a trest a podľa výšky previnenia aj trest smrti.

Dané v tábore pri Tokaji dňa 7.
novembra 1703.

Rákoci v. r.

Pečať.

(Koniec prekladu maďarského textu)

Podobné protekčné listiny dostali 20. decembra toho istého roka aj ďalšie obce, ale s tým rozdielom, že tieto boli vopred vytlačené a niet na nich ani pečať, ani Rákociho podpis. List vydaný

Čerenčanom bol toho druhu prvý, bol písaný a vlastnoručne Rákocim podpisany.

Onedlho za tým Čerenčany zastihla nemoc – mor – ktorá okolo roku 1712 spôsobila taký úbytok obyvateľstva, že v obci ostalo len málo obyvateľov. Medzi ľuďmi vtedy vznikla fáma, že zo všetkého ľudu ich ostalo len šesť (po latinsky „sex“). Cintorín, ktorý bol povedla kostola sa čoskoro zaplnil a pretože jamy do ktorých pochovávali už nekopali dosť hlboké, všade naokolo sa šíril taký neprijemný zápach, že ten cintorín prestali používať.

Po tejto morovej nákaze nasledovali v obci požiare. Najväčší požiar bol v roku 1802, keď zhorela celá tretina domov. Pre obec to bolo o to väčšie nešťastie, že požiar nastal v jeseň a zničil aj panské alodium z hornej strany. Obec leží z dolnej strany alodia.

Až do dnešného času najväčším nebezpečenstvom obce je rieka, ktorá obcou preteká a často zalieva nielen lúky, ale aj ovocné sady, sýpky, ba aj stavby. Môžeme si domysliť, aké škody narobi.

Súčasný stav

obec Smiňany

od

Od svojho vzniku obec mala vždy pozdĺžnikový tvar. Dva rady domov stáli od severu k juhu a medzi nimi bola ulica. Tento tvar obce trvá dodnes. Len dva domy sú čelom obrátené na juh. Ulica medzi domami je široká 15 siah. V pozadí je fara, ktorú obchádzajú z oboch strán cesty, z ktorých jedna vedie na Malé Teriakovce a druhá na Kľačany a Veľké Teriakovce. Na obidvoch stranách ulice sú domy. Prvá budova, pripadajúca ako trojzubec, to je farbiareň, Ďalej pálenica. Tu z ovocia pália lieh, takzvanú pálenku, ďalej je nocľaháreň, túto považujú aj na odkladanie vecí. Spomínané budovy sú vybudované z pevného materiálu a sú vykurované. Ďalej sú maštale, tieto sú tiež murované a pokryté črepami. Za nimi sú hambáre a za nimi ako posledné sú stodoly. Sú poslednými, tak, ako prvou je vstupná brána. Za stodolami sú záhrady, v nich ovocné stromy a kvôli bezpečnosti sú tu aj sýpkы na obilie. Ovocné záhrady sú na západnej strane a siahajú až k rieke, pri ktorej končia plotom. Záhrady sú často ohrozované, ba aj zaplavované vodou, čo ovocným stromom škodí a znižuje ich životnosť. Takéto následky zaplavenia vodou, roľník pociťuje aj po niekoľko rokov.

Celá obec od severu, od fary, bola múdrošťou predkov tak situovaná, že z fary sa stal „doktor mravnosti“, pretože z okien fary vidieť nielen všetky domy v obci, ale je počuť aj každý zvýšený hovor. Lenže aj pán farár je akoby na očiach všetkých.

Fara je novou modernou stavbou a je postavená z pevného materiálu. Stavba je dlhá 13 siah, široká 4 siah a toľko aj stôp. Krásu budovy zväčšuje cyprus (smútočná vŕba) zasadený uprostred dvora, takže v letný čas vôbec neprepúšťa slnečné lúče a v lete, na poludnie keď ratolesti stromu siahajú až po zem, je obdivuhodne príjemný pocit tu si posiedieť. Fara bola prvá klenutá stavba nielen v tejto obci, ale na širokom okolí. Z fary je vidieť nielen dolné lúky, panské i obecné, ale aj oráčiny, lesy a dlhé pohorie až k Tomášovciam. Slnko sem svieti hned od svojho východu do všetkých okien. Tieto sú tak stavané, že západný viesťor dochádza sem už oslabený. V budove je viac miestnosti. Zo spálne je vidno nielen celú obec, ale aj široké okolie. Ďalšia miestnosť na východnej strane, veľká asi štyri štvorcové siah, je akoby bola pripravená na hry s lobdou. Ďalej je jedáleň. Do nej nepreniknú ani hlasy služobníctva, ani hukot potoka ba ani hromobitie, a to ani vtedy, keď sú dvere otvorené. Za ňou je farská knižnica, v nej dve skrine plné

kníh, nie na ozdobu, ale na čítanie. Ďalej je pohodlná hala, do ktorej, ako do prvej z miestnosti zasveti ráno slnko. V ďalšej časti budovy sú dve komory, jedna na východnej a druhá na severnej strane. Tieto používajú aj služovia.

K fare patrí aj záhradka. Je len úzka, ale vôňu z nej cítiť zdáleka a nechýba tu ani včelin. Na severnej strane sú maštale, na dnešné pomery dosť veľké. Postavené boli v minulom storočí z dreva, ale pekne a pevne, pokryté sú slamou a tvárou. Za nimi na západnej strane je kvetinová záhradka. Tu často vidieť poletujúce včely pretože toto miesto je chránené pred vetrom a nie je ani slnku priamo vystavené a dlhotrvajúci tieň tu udržuje stále jednakú teplotu, takže aj keď slnko najväčšmi páli, tu je stále príjemne.

Vo včelíne býva najviac 50 úľov, aj keď miesta by bolo pre viac úľov. V záhrade sú ovocné stromy, hlavne hrušky rôznych odrôd a chuti, daktoré i pozdné, ďalej čerešne damačskej ale aj iných odrôd a plodov rôznej veľkosti, ďalej sú tu jablone rodiace najväčšie plody a rôzne druhy ovocia ako sú broskyne, vinič a oriešky. Ohrada dvora má dve brány, a to uprostred a na západnej strane kde je kúpeľňa na kúpanie a umývanie, ďalej záchod, sušiareň ovocia a kamenná sušiareň, pokrytá škridlami. Tieto

stavby od školy delí plot, nie je murovaný a na jeho dolnej časti sú vozovňa a vinná pivnica a na hornej časti sú sypárne, za ktorými je mür kostola.

Zvláštnosťou je tu prameň užitočnej minerálnej vody. Od obce je vzdialený na dve hodiny chôdze a aj keď má neprijemnú príchut' a vôňu, čo škodi jeho povesti, predsa je vyhľadávaný, ba aj Jelenčania, bývajúci od prameňa na dve hodiny cesty ho radi navštevujú.

Na západ od fary je škola, postavená na polovičnej usadlosti. Je takisto ako kostol murovaná stavba. Na jej východnej strane je zeleninová a ovocná záhrada, zo severu je kostolná ohrada. Čerenčiansky kostol je osem siah dlhý, päť siah široký a štyri siah vysoký. Jeho ozdobou je veža. Kostol je prastarý a patrí medzi najstaršie kostoly v Uhorsku a aj keď nepoznáme rok jeho postavenia, pochádza určite z 13. storočia. Svedčí to jeho stavba i malebná výzdoba. Maľby sú väčšinou zabielené, určité časti maľby sú však viditeľné v plnej kráse. Maľba sama svedčí o svojej starobylosti. Na poctu koho bol kostol zasvätený, to sa zo zachovaných písomných dokumentov nedozvedáme, zdá sa však, že pôvodne bol zasvätený pamiatke narodenia Panny Márie, čo by mohli dosvedčiť aj tie skutočnosti, že deň 8. septembra sa ako sviatok pripomína dodnes. A tiež to, že obraz Márie je

v kostole nad kazateľňou i na iných miestach kostola.

Zvonku stavbu kostola zvýrazňuje vysoká veža a zvnútra klenutá svätyňa a sakristia, ktoré pochádzajú bezpochyby zo 14. alebo 15. storočia. Od toho času boli za rôznych udalostí viackrát poškodené, faktom zostáva, že všetky kostolné maľby boli uskutočnené na hladkú omietku aj zachované protokoly. Mená majstrov maliarov zakrývajú zašlé storočia, no ak j dnes, ak sa podívame na zoškrabaním zviditeľnenú časť nápisu nad oltárom, čítame: „*De nova villa Anno Domini MCCCCXXXI* čo je rok /poznámka: rímska čísla znamená rok 1431/. Od tých päťasto rokov bol kostol viackrát opravovaný, posledná väčšia oprava bola v roku 1606. Túto opravu uskutočnili už evanjelici.

Tento kostol používali aj Husiti. Potvrdzuje to hrubá maľba na skrinke, v ktorej sú chránené kalichy a letopočet. Keď kráľ Matej dobyl hrady Skálnik a Maginhrad, ktoré boli v rukách Husitov, od tých čias tu panuje pokoj. V roku 1462 mali Čerenčania zase svojho kňaza, ktorý sa podpisoval Štefan Czeren a pôsobil tu do reformácie. Po tomto kňazovi nemáme o kňazoch v Čerenčanoch nijaké správy až do času, keď superintendanti začali vizitovať svoje cirkevné zbory. Za týchto vizitácií opisovali stav

navštívenej církve. V zápise o kanonickej vizitácii ktorú uskutočnil superintendent Pater Sexty, Slova Božieho kazateľ vo Zvolene v rokoch 1624 sa uvádza, že strecha kostola je v zlom stave a prikázal ju opraviť. Za ďalšej vizitácie, ktorú uskutočnil v roku 1640 Juraj Láni, Slova božieho kazateľ vo Zvolene, cirkev v Čerenčanoch nie je uvedená. Ďalšia vizitácia bola v roku 1652. Uskutočnil ju Martin Špetko, Slova božieho kazateľ v Bojniciach, Stat' o Čerenčaoch je zo zápisu o tejto vizitácii vytrhnutá. Ďalšia vizitácia bola v roku 1658. Uskutočnil ju Daniel Láni, Slova božieho kazateľ v Brezne a v zápise je poznámka, že kostol je v dobrom stave. Ďalšiu vizitáciu uskutočnil superintendent Samuel Antoni, Slova božieho kazateľ v Štítniku v roku 1712 je zapisané, že kostol je vo veľmi zlom stave a podobne aj veža, ďalej že cintorín je zarastený trním. Oltár v kostole je z roku 1698.

Opravu veže v Čerenčanoch začali presadzovať návštevníci obce. Jej stav bol zúfalý, už ani opraviť ju nebolo možné a v roku 1720 sa zrútila. Kostol bol opravený v roku 1725. Toto je zapisané v zápise o kanonickej vizitácii, ktorú oskutočnil superintendent Juraj Ambrózy, farár v Štítniku v roku 1744.

Pretože veža sa zrútila, v roku 1741 postavili zvoniciu na tom istom mieste, kde dnes je časťou

fary. Bola prekážkou stavebných úprav, premiestnili ju na ľavú stranu, kde sa nachádza aj dnes. Kostol je aj dnes v opisanom stave a vzhľadom na to, že v tesnej blízkosti preteká rieka Rimava, veža bola neraz ohrozovaná kameňmi, ktoré rozvodnená rieka valila, kostol však nepoškodila, pretože bol veľmi pevne postavený, takže vzdoruje živlu dodnes.

Tento vzhľad, ktorý kostol poskytuje dnes, má od roku 1775 keď bol základne opravený. V kostole sú štyri chóry, oltár, kazateľnica, organ so siedimi mutáciami a ornáty. Kazateľnica je zhotovená zo svetlej medi, je dielom tureckého pôvodu a má turecký nápis. Tento dal pán Ján Feješ pred niekoľkými rokmi preskúmať profesorovi orientálnych rečí Gottingovi, ktorý určil čas jeho vzniku podľa nášho letopočtu rokom 1624.

Príjmy kostola.

Príjmy kostola z čias pred dvoma storočiami, dnes nevieme opísat. Bol to však desiatok úrody z pozemkov a klčovísk. Tento stav bol pozdejšie schválený aj zemským panstvom. V roku 1744 namiesto oráčin a lúk ktoré cirkev od pradávna vlastnila, pridelil cirkevi výmerou polovičnej roľníckej usadlosti v oráčinách a lúkach. V tom

istom roku dostal aj kňaz pozemky v rozsahu jednej celej usadlosti, podobne aj učiteľ vo výmere polovičnej usadlosti.

Počet domov a obyvateľov.

Počet domov v obci Čerenčany spolu s mlynom, zemepánskymi a cirkevnými stavbami / farou a školou/ je 37, z toho je :

z pevného materiálu 19 domov, z nich 7 je pokryté škridlou,

drevených domov je 18

počet všetkých rodín obci je 48

a počet všetkých obyvateľov 240

Z počtu obyvateľov sú:

Honorácia /panstvo/ 1

Služobníctvo panstva 9

Roľníci 27

Synovia hláv rodín 61

Osoby ženského pohlavia 116, všetko spolu

240 osôb.

Z nich sú:

1. katolíci: muži 14, ženy 16.

Z nich je usadlosť a osôb:

a/ roľník 1 rodina, v nej 2 muži a 2 ženy

b/ remeselník 1 rodina, v nej 1 muž a 4 ženy

c/ sluha u panstva 1 rodina, v nej 2 muži a 2 ženy

d/ Rómovia 25, z toho 9 mužov a 16 žien.

2. Augsburškého vyznania mužov 110, žien 100, z nich je :

rodina šľachta Ondrejovicsa v nej 2 muži a 3 ženy

rodina vojenského ablicenciáta 3 muži a 1 žena, takže spolu evanjelikov augsburškého vyznania je :

mužov 185

žien 104.

Povaha obyvateľov a ich duchovný život.

Tieto vlastnosti určuje viera a záľuby. Ak sa pozeráte na vzhľad ľudí, zdá sa vám, že sú v tvári prevážne bieli, majú modré alebo hnedé oči, hlavu im zdobia ryšavé vlasy a len málo je takých, ktorí majú čierne vlasy.

Ak ale sledujete štruktúru ich postáv, uvidíte, že sú stredného, pekne formovaného tela s jasným čelom, priateľského, povahove vyrovnaného, sú svalnatí, schopní vykonávať akúkoľvek prácu.

Nechýbajú im ani duchovné vlastnosti, ľahko sa všetkému priúčajú, majú nadanie nielen na štúdium, ale aj na umelecké sklony a čo je zvlášť dôležité, vedia dobre investovať do pôdy. Z Čerenčian pochádzajú viacerí učení / nemyslime len tých skutočných učencov, ktorí sa cele zasvätili vede. Čerenčan je vždy úslužný

a nezabúda na tradície. Sklon majú k roľníctvu, aj keď nie všetci, ale viacerí sa zaoberajú aj hrnčiarstvom. Tomuto remeslu sa viacerí venujú hlavne preto, že ho možno vykonávať po celý rok.

Remeslá a ich úpadok.

Tých Čerenčancov ktorí majú menší pozemkový majetok okolnosti nútia k tomu, aby sa venovali remeslám. A takými sú, okrem farára a učiteľa ktorí majú pozemky vo výmere celej alebo polovičnej usadlosti, všetci ostatní, ktorí všetci spolu sejú nie viac ako 120 meric ozimín, z čoho na jednu usadlosť pripadá len 12 meríc, pritom jariny sejú len niekoľký, asi 10 majiteľov. Takito sa venujú aj hrnčiarstvu a vyrábajú hlavne na predaj. Vyrobéný tovar odvážajú na Dolnú zem až do Debrecína, Békéša a Banátu, kde ho predávajú za peniaze a tu za lacnú cenu kupujú obilie. So svojimi výrobkami navštievujú aj jarmoky na okolí, hlavne v Rimavskej Sobote a na okolí. Tu svoje výrobky predávajú za peniaze. Aj ináč mesto Rimavská Sobota roľníkom pomáha tým, že im umožňuje oboznamovať sa so skúsenosťami, ako najlepšie využívať pôdu, ako odstraňovať nedostatky, ktoré pôda v ich chotári má a tak zamedziť hladu, ale aj zvýšiť cenu pozemkov. Ale ani toto nie je zárukou toho, že

pôda užívá svojich majiteľov, vplyv na to majú aj viaceré iné okolnosti.

Lesy sú zničené, takže ani palivo pre zemské panstvo nie sú v stave zabezpečiť, a ešte menej dreva je na stavby. Drevo je ťažko dostať aj v susedných obciach, v Sobôtku a Jelenčku, ale ani vo vzdialenejších obciach v Selige, Rimavskej Bani, Rimavskej Lehote a Zahoranoch. Medzi obyvateľmi je veľa takých, ktorí po celý rok v byte nekúria a tým ušetria pári zlatých. Chovatelia dobytka sú tiež ponechaný len sami na seba. Málo je takých, ktorí si vedú prácou alebo ináč drevo zaobstarávajú. Pšenicu na chlieb si zabezpečujú sami, alebo ju dostanú za prácu od zemského panstva.

Ťažkosti majú aj so zaobstarávaním dreva. Okolité lesy sú panské a poddaným drevo na kúrenie neposkytujú. Ešte väčšie ťažkosti sú s drevom na stavby. Aj to si musia zabezpečovať zo susedných obcí, zo Sobôtky, Jelenca, ale aj zo vzdialenejších ako sú Selce, Rimavská Baňa, Rimavská Lehota a Zahorany. Medzi obyvateľmi je viac tých, ktorí musia na zakúpenie dreva dlho šetriť. Podobné ťažkosti sú aj s pastvou pre dobytok, aj za tú musia odsluhovať prácou, alebo platiť peniazmi, podobne ako pšenicu pre vlastnú výživu. Obyvatelia sú povinný pri presune vojska toto prijať a poskytnúť mu povozy na rôzne

potreby ako aj povozy do mesta Rimavskej Soboty, kde bývajú stoličné zhromaždenia. Často sa stáva aj to, že voda z rieky sa vyleje a zaplaví lúky, čo zmarí úrodu sena. Toto sa stáva veľmi často a v niektorých rokoch sú zaplavené nielen lúky, ale aj stodoly.

Charakter a mravnosť.

Ako sa dozvedáme zo starých prameňov, charakter obyvateľov bol vždy ten istý. Jeden druhému sú ochotní vždy pomôcť a voči úradom sú veľmi poslušní.

Takéto vzťahy sa postupne vyvíjali a ich vývoj určovali hlavne malý počet obyvateľstva, ich túha po majetku, vzájomná závist, nespokojnosť, malá výmera pozemkov a rôzne iné vplyvy. Súkromné majetky sú veľmi dobre strážené, ale verejné už nie natol'ko. Faktom je, že príjmy obce a církve sú ako stroskotaná loď. Hostia sú však vo veľkej vážnosti a prebytočná štedrosť hraničí niekedy s prepychom. Rimavskosobotské sedemdňové výročné trhy, ale aj každotýždňové trhy obyvatelia hojne navštievujú. Úcta ku kultu je veľká a podobne aj k nariadeniam magistrátu, ktoré až do písma dodržujú. Sporivosť a čistotu dodržiavajú pri všetkom, aj pri poľných prácach a v odievaní a pri stavbách. Tieto

vlastnosti sa prejavili aj v časoch ked' tadiaľto prechádzali ruské vojská , ktoré prinášali rôzne nebezpečné nákazy, mimo iného aj mor, ale ten sa nikomu z ľudí nechytil. Ale v susedných obciach tomu nebolo tak. Tunajší ľud je pracovitý, pred prácou tu nikto neuteká. Ale ani hriechy a neresti , krádeže, zlomyseľnosť, obžerstvo, opilstvo a podobné neresti sa tu nevyskytujú, pretože týmto nerestiam sa ľudia vyhýbajú.

Odev a jeho úprava.

Látky z ktorých sa šaty zhotovujú, ako aj forma ich úpravy, sú u všetkých obyvateľov rovnaké. Muži okrem spodného prádla z domáceho plátна si obliekajú široké nohavice, obyčajne biele, alebo olovošedé, či hnedošedé. Ďalej nosia krátke vrchné kabáty (po slovensky kožuchy), v lete biele togy (po slovensky Syrka, po maďarsky Szür-hunya), v zime dlhé kožuchy (po slovensky i po maďarsky nazývané bunda), na hlavách nosia plátené čapice, na nohách črievice a hrudník si chránia opaskom.

Ženy radi nosia šaty z farebných látok (opísané sú v 12. čísle Solennií z roku 1820) . V tomto storočí však aj v tomto nastali zmeny. No ešte vždy nosia šaty s dlhými rukávmi. Obliekajú si spodnú bielizeň, na to tuniku, po slovensky kamžu

či sukňu, ktorá je dlhá až po členky a je biela , plátená, alebo z vlnenej látky, ktorú nazývajú „sukňa vlastne sukeňa“. Pred ne patrí zásterka, v sviatočné dni rôznofarebná , hodvábna. Na prsia si obliekajú vždy čistú , bielu košeľu rôznej farby, ľanovú alebo hodvábnu a na to tuniku a na krk šatku. Na hlavu si devy dávajú po slovensky nazývanú „pártu“, čo je ozdobou , akoby diadémom devy. Pozostáva z viacerých častí, jej stredok je koruna, po slovensky veniec s rôznymi ozdobami. Vydaté ženy si na hlavu dávajú bielu šatku, ozdobenú hodvábnymi . Striebornými alebo pozlátenými pásmi. V priebehu storočia sa spôsob obliekania zmenil. Keď nastane zima, ženy si obliekajú tuniky s dlhými rukávmi a zhotovené z kvalitných vlnených látok.

Obyčaje

Manželstvá detí uzatvárajú rodičia, alebo priatelia. Slobodne sa rozhodovať nemajú ani mládenci, ani devy. Ženia sa osemnásťroční, podľa toho ktorý ako je telesne vyvinutý, starší sa už ľažšie stanú ženáčmi. Vydávajú sa trinásť – štrnásťročné dievčatá.

Pred sobášom priatelia mládenca- ženicha navštívia rodičov nevesty, zistia aká je ich mienka, či s manželstvom súhlasia a v akom čase by sa

malo manželstvo uzavrieť, aké bude veno a aké budú záruky prijatej dohody. Keď sa správa o manželstve dostane medzi dievčatá, tie podľa termínu, kedy sa má svadba uskutočniť poveria spomedzi seba jednu, ktorá bude mať na starosti zaobstaráť všetko, čo bude k svadbe časove i materiálne potrebné. Ony vlastne započnú aj svadobný obrad. V deň svadby sa zídu dievčatá v dome mladuchy, klopú a natŕčajú ruky, ktoré obstrečkávajú vodou, čo má byť ako symbol Božieho požehnania. Medzitým sa svadobčania schádzajú a začína sa svadobná hostina. Pritom ale svadobné prípravy započali už niekoľko dní predtým a hostina bude pokračovať aj po sobáši. Svadobní hostia sú po celý čas v povznesenej nálade. Keď sa zišli všetci hostia, prípravy na sobáš sú skončené a ak je obec, v ktorej sa sobáš koná sídlom kňaza, čiže ak je matkocírkou, svadobný sprievod sa poberá do kostola, kde bude manželský zväzok potvrdený. Nevesta sa rozlúči s rodičmi, novomanžel podakuje jej rodičom za jej výchovu a vedie si ju domov. Jej rodičia ju doprevadia až k bráne, ženich a svadobníci sa poberajú domov. Ženichova matka v bráne vita nevestu a podáva jej lyžičku medu a predstavujú ju najbližším priateľom. Tá lyžička medu, ktorú ženichova matka podala neveste bola symbolom toho, aby budúci život

novomanželov bol taký sladký, ako med. Potom nevestu vedú v kuchyni ku šporáku. Tým svadobný obrad skončil a aj poslední hostia odchádzajú.

Družba zavedie nevestu do spálne, vyzdobenej kvetmi. Tu mladoženichov čakajú ženy. Tie nevestu obnažia a odovzdajú manželovi. Nevesta na znak poslušnosti vyzuje manželovi čižmy, ale jednou z nich udrie manžela. To má byť dôkazom toho, že aj ona má právo manžela trestať. Nasledujúci deň ráno si nevesta všetky svoje ozdoby pokládla na hlavu a ruky. Názov „nevesta“ pochádza z latinského jazyka a zo slova „vesta“, čo znamená počestná deva. V ten deň išlo sa znova do kostola, kde bol obrad „vádzky“ (uvedenia nevesty do spoločnosti žien). V tento deň priatelia nevesty a svadobný sprievod ju odprevadia z kostola domov, čo miestni ľudia nazývajú „na dom jíti“. Pred bránou sa zastavia, hostia neveste odovzdajú dary a niektorí aj peniaze. Týmto úkonom získava mladucha názov „Coena“ (čo je latinský názov ženy-gazdinej).

Nevesta do domu neprináša nič, pretože podľa porekadla „Za dievkou nejdú voly“. Šaty a bielizeň, čo žena priniesla, ak by zomrela pokým nemala deti, dostanú manželovi rodičia alebo priatelia.

Každá žena, aj keď je ich v dome viacero, vedie svoje hospodárenie samostatne, aj keď práce

vykonávajú spoločne. To nám i viacerým pozorovateľom pripadá divným, keďže všetky práce i výrobu domáceho plátna a prípravu ovocných štiav a pálenia liehu z vlastného ovocia vykonávajú spoločne, ba aj šatenie všetkých detí ide zo spoločného domáceho plátna a v prípade nemoce ktoréhokoľvek z detí, náklady sa hradia zo spoločných zdrojov. (Blížsie vid' v Solenniach ročník XII - z roku 1820, s. 95)

Počet detí v rodinách nie je rovnaký, pritom však nie všetci sa držia zásady, že prvé dieťa má prísť už v prvom roku manželstva.

Narodenie dieťaťa oslavujú v nedeľu po narodení v kostole, čo je spojené s krstom. Ak ale žena (matka) by sa zo zdravotných dôvodov Bohoslužby nemohla zúčastniť, obrad sa uskutoční aj bez jej prítomnosti.

Pohreby bývajú pompézne. Na ne pozývajú všetkých priateľov a to aj vzdialenejších a neprísť na pohreb považujú za prejav neúcty. Všetci ktorí majú možnosť na pohreb prísť, skutočne aj prídu. Všetci účastníci pohrebu idú najprv do miestnosti, kde leží mŕtvych.

Pohreb sa začína spevom miestneho učiteľa a k jeho spevu sa pripájajú aj okolo stojaci prítomní. Po speve nasleduje kázeň kňaza, ktorý na úvod prečíta text zo Svätého Písma. Potom mŕtveho uložia do rakve a sprievod sa za spevu

náboženských piesní a zvonenia ubera na cintorín.

Po pohrebe všetci idú do domu zomrelého, kde sa podľa starého zvyku podáva jedlo, u chudobnejších len olovrant. V obidvoch prípadoch je to spojené s určitými nákladmi. Ak ide o chudobného človeka, prítomní na náklady prispejú zbierkou. Pri jedle sa reční. Rečník povstane a podľa toho, aký je výrečný, spomenie sa všetko o zomrelom, aký bol hospodár, čo a koho zanecháva, podakuje sa za predložené pokrmy, rozlúči sa s mŕtvym. Tým posedenie končí a každý ide za svoju prácou.

Obsah

- 1/ Úvod
- 2/ Pôvod mena obce
- 3/ Pôvod osídlenia
- 4/ Poloha a chotár obce, jej podnebie
a vzdialenosť
- 5/ Obyvateľia
- 6/ História, politika a zemské panstvo
- 7/ Dejiny církve Čerenčany
- 8/ Slova Božieho kazatelia v Čerenčanoch
- 9/ Učitelia čerenčianskej školy
- 10/ Zlé osudy obce
- 11/ Návšteva u kniežaťa Rákociho
- 12/ Súčasný stav
- 13/ Príjmy kostola
- 14/ Počet domov a obyvateľov
- 15/ Povaha obyvateľov a ich duchovný život
- 16/ Remeslá a ich úpadok
- 17/ Charakter a mravnosť
- 18/ Odev a jeho úprava
- 19/ Obyčaje

/ v origináli tejto strany nict

